

TOBAKSAFKTA

OBEROENDE TANKESMEDJA

Tobaken hindrar hållbar utveckling

Den 25 september 2015 röstade FN:s 193 medlemsländer enhälligt ja till nya globala mål för det fortsatta arbetet för hållbar utveckling. Dessa trädde i kraft i januari 2016 och gäller fram till 2030 för alla världens länder. Målen handlar om hur vi ska få slut på fattigdom och hunger och skapa goda och långsiktigt hållbara livsvillkor för alla människor.

Tobaksproduktionen och tobakskonsumtionen i världen är ett allvarligt hinder för att lyckas med detta. I det här informationsbladet kan du läsa om de 17 nya hållbarhetsmålen och deras samband med tobaksproduktion, tobakskonsumtion och folkhälsopolitik.

Om tobaksepidemin

Nästan en miljard människor i världen röker varje dag; omkring 80 procent av dem lever i låg- och medelinkomstländer. Mer än sex miljoner människor dör av tobaksbruk varje år; flertalet i sina mest produktiva levnadsår (vid 30-69 års ålder).

Även i Sverige är tobaken den största enskilda orsaken till förebyggbar sjukdom och död. Under åren 2010-2012 uppskattas tobaksrökning ha dödat 12 000 personer per år i vårt land. Under samma period insjuknade 100 000 personer i rökrelaterade sjukdomar.

Överbelastade hälso- och sjukvårdssystem i alla länder vårdar redan ett oräkneligt antal människor som insjuknat i cancer, stroke, emfysem och en mängd andra icke smittsamma sjukdomar (non-communicable diseases, NCD:s) som orsakats av tobak. De sjukdomar som orsakas av tobaksbruket medför höga kostnader för produktionsbortfall för samhällsekonomin, på grund av sjukdomar och förtida dödsfall bland människor i arbetsför ålder. Detta slår särskilt hårt i utvecklingsländer med stor befolkning, eftersom bruket av tobak är stort och ökar i dessa områden.

Tobaksepidemin sprids av en rik och mäktig transnationell industri. Mellan 1970 och 2000 tredubblades cigarettkonsumtionen i utvecklingsländer till följd av aggressiva uppköps- och marknadsföringsstrategier. Tobaksindustrins vinster är långt större än många länders bruttonationalprodukt. Industrin använder sin förmögenhet till att slåss om marknadsandelar i u-världen.

Om tobakskonventionen

Det finns effektiva metoder för att bekämpa det globala tobaksbruket med dess förödande konsekvenser. Världens länder har tillsammans tagit fram ett lagligt bindande paket av evidensbaserade åtgärder för minskat tobaksbruk: *Världshälsoorganisationens ramkonvention för tobakskontroll (WHO Framework Convention on Tobacco Control, FCTC)*. Den internationella tobakskonventionen är världens första internationella fördrag för att

förbättra folkhälsan. 180 länder och EU har ratificerat fördraget och är alltså parter i FCTC. Konventionen stimulerar länder världen över att genomföra insatser på vetenskaplig grund för att minska tobaksbruket och förbättra hälsoläget. Tyvärr går dock implementeringen av fördraget långsamt. Detta orsakar omätbart lidande och medför ekonomiska påfrestningar för regeringar som ställs inför ökande hälso- och sjukvårdskostnader och förlorade möjligheter att investera i hållbar utveckling.

Tobaken och de 17 hållbarhetsmålen

Mål 1. Utrota all form av fattigdom överallt.

Tobaksbruket är störst bland fattiga. De pengar som spenderas på tobak skulle i stället behövas till grundläggande behov som mat, utbildning, och hälsovård. För de familjer som lever på mycket små inkomster, kan även en liten omfördelning av resurser till att köpa tobak, ha en betydande effekt på hälsan och tillgången till mat. I vissa länder i Afrika använder de fattigaste hushållen 15 procent av sin disponibla inkomst till tobak.

Även i Sverige bidrar tobaksberoende till att människor som lever på knappa marginaler får det ännu sämre ställt. Tobaksbruket är högst i de grupper i vårt land som har de lägsta inkomsterna. År 2015 rökte exempelvis 14 procent av personer med enbart grundskola dagligen medan 5 procent av dem med eftergymnasial utbildning rökte.

Mål 2. Utrota hunger, säkerställa tillgången till mat och förespråka ett hållbart jordbruk.

Tobaksodling tar in anspråk omkring 3,8 miljoner hektar jordbruksmark. Omkring 90 procent av världens kommersiella råttobak odlas i syd, ofta i länder där undernäring och barnarbete är stora problem. I Malawi, ett ledande tobaksproducerande land och också ett av världens fattigaste länder, producerade 2008 varje hektar land för tobaksodling ett ton råttobak; ett hektar land för potatisodling producerade samma år 14,6 ton. Många andra grödor, kombinationer av grödor, odlingsystem och försörjningsstrategier ger bättre möjligheter för jordbrukarna.

Det är viktigt att tobaksanvändare i Sverige och andra länder i den rika delen av världen blir medvetna om konsekvenserna av tobaksodling för människor i producentländerna. Genom vårt utvecklingsbistånd har vi också möjlighet att bidra till uppfyllande av mål 2.

Mål 3. Garantera ett hälsosamt liv och välmående för alla åldrar.

Tobaken är en av de främsta faktorerna bakom epidemin av icke smittsamma sjukdomar och den främsta orsaken till förebyggbara sjukdomar och dödsfall i världen, med över 6 miljoner döda varje år. Exponering för miljötobaksrök, passiv rökning, svarar för åtminstone 600 000 dödsfall varje år bland icke-rökare; nästan hälften av dessa dödsfall inträffar bland kvinnor och mer än en fjärdedel bland barn under fem års ålder.

I Sverige orsakar rökning för närvarande omkring 12 000 dödsfall per år. Långt fler människor lever med rökrelaterade sjukdomar som orsakar

sänkt livskvalitet och orsakar stora kostnader för dem själva och för samhället.

Under hållbarhetsmål 3 lyfter parterna i FN-dokumentet fram det allvarliga hotet från tobaken och framhåller att länderna måste arbeta för att förverkliga den internationella tobakskonventionen. Att förstärka genomförandet av tobakskonventionen som en del i arbetet för en hållbar mänsklig utveckling, kommer att ge snabba och märkbara framgångar i form av räddade liv och minskade hälsovårdskostnader. Det ger också en hållbar vinst på investeringen i en friskare, mer arbetsför och produktiv befolkning globalt.

Mål 4. Garantera utbildning av god kvalitet för alla och främja livslångt lärande för alla.

År 2003 spenderade rökare i Vietnam 3,6 gånger mer på tobak än på utbildning. Barnarbetare inom tobaksbranschen går regelmässigt miste om möjligheter till utbildning. För att familjens ekonomi ska gå ihop tvingas barnen ofta att jobba på tobaksfälten i stället för att gå i skolan.

Mål 5. Uppnå jämställdhet och att alla kvinnor och flickor har större självbestämmanderätt.

Kvinnor utgör omkring 20 procent av världens rökare och utsätts hänsynslöst som måltavla för tobaksbolagen strävan att öka rökdebuterna.

I Sverige röker i dag kvinnor mer än män, med de konsekvenser det får ur ett hälsoperspektiv. Allra mest röker kvinnor i utsatta socioekonomiska grupper. År 2015 rökte 17 procent av de svenska kvinnorna med enbart grundskola och 5 procent av männen med eftergymnasial utbildning.

Mål 6. Garantera säker tillgång till rent vatten och sanitet för alla.

Tobaksodling i låg- och mellaninkomstländer orsakar skador på miljön, vilket bland annat innebär att vattendrag förorenas.

Mål 7. Garantera tillgång till prisvärd, pålitlig och hållbar energi för alla.

Att minska kostnader som orsakas av tobaksepidemin kan frigöra resurser som kan investeras i bland annat utveckling av en infrastruktur för förnyelsebar energi.

Mål 8. Främja en hållbar och inkluderande ekonomisk tillväxt med produktiv sysselsättning och anständiga jobb för alla.

Världens tobaksproduktion domineras av några få transnationella bolag, vilkas vinster till stor del går till några få länder i nord. Tobakshandeln försämrar låg- och medelinkomstländernas handelsbalans, förstör mänskligt kapital och styr resurser till en produkt som tömmer regeringars och hushålls finanser på betydande resurser.

Mål 9. Bygga upp en hållbar infrastruktur, förespråka inkluderande och hållbar industrialisering och främja innovation.

Liksom när det gäller flera andra av målen, hindrar tobaken måluppfyllelse genom att i onödan ta enorma mänskliga och ekonomiska resurser i anspråk. Genom att frigöra dessa resurser ökar ländernas möjlighet att satsa på hållbar infrastruktur och industrialisering.

Mål 10. Öka jämlikhet inom och mellan länder.

År 2030, beräknas tobaksbruket döda fler än 8 miljoner människor per år; mer än 80 procent av dessa dödsfall sker i låg- och medelinkomstländer. Att minska bruket av och exponeringen för tobak är därmed en nyckelfaktor för att minska ojämlikheter i ekonomi och hälsa.

Även i Sverige bidrar, som tidigare nämnts, skillnader i tobaksvanor starkt till de stora sociala hälsoklyftor som finns.

Mål 11. Göra städer och mänskliga bosättningar säkra, motståndskraftiga och hållbara.

Tobaksrök är en betydande källa till luftförorening inomhus. Passiv rökning skadar hälsan på samma sätt som egen rökning. Att göra arbetsplatser och allmänna platser rökfria räddar liv.

Mål 12. Garantera hållbara konsumtions- och produktionsmönster.

Tobaksodling, så som den bedrivs idag i låg- och medelinkomstländer, gör att många odlare blir skuldsatta till följd av kontrakt med transnationella tobaksuppköpare. Tobaksbolaget erbjuder vanligtvis stimulansbidrag och lån till odlarna för att börja odla tobak, ofta med förespegling av orealistiskt optimistiska prognoser gällande priser och avkastning.

Mål 13. Vidta omedelbara åtgärder för att bekämpa klimatförändringarna och dess konsekvenser.

I låg- och medelinkomstländer orsakar tobaksodlingen skogsskövling. Omkring 600 miljoner träd avverkas varje år för att ge mark för tobaksodling, användas som bränsle under efterbehandlingen av tobaken eller som byggnadsmaterial för torkningslador. Skogsskövlingen har allvarliga konsekvenser för klimatet.

Mål 14. Bevara och nyttja haven och de marina resurserna på ett hållbart sätt.

Cigarettfilter tillverkas av cellulosaaacetat, ett slags plast som det kan ta upp till 12 år att bryta ned. I det internationella projektet för rena stränder (International Coastal Clean-up) fann man år 2013 i 92 länder att cigarettfimpas utgjorde 15 procent av allt insamlat skräp, den enskilt största kategorin av avfall.

Mål 15. Skydda, återställa och främja hållbar användning av ekosystemen på land, hantera skogen hållbart, bekämpa ökenspridning, stoppa markförstörelse och hejda förlusten av biologisk mångfald.

Tobaksodling i låg- och medelinkomstländer orsakar allvarlig förstörelse av land och jord, och en rad andra störningar i ekosystemet.

Mål 16. Främja fredliga och inkluderande samhällen för hållbar utveckling, tillgodose rättvisa för alla och bygga effektiva, ansvariga och inkluderande institutioner på alla nivåer.

Tobaksindustrin missbrukar nationella och internationella legala system för att förhindra eller fördröja åtgärder för minskat tobaksbruk, ofta genom att starta rättsprocesser utan legal grund i syfte att avskräcka stater från att införa regleringar, och för att behålla sin marknad.

Mål 17. Stödja verkställandet av hållbar utveckling och förnya det globala partnerskapet för hållbar utveckling.

Världshälsoorganisationen (WHO), Världsbanken, FN:s utvecklingsprogram UNDP och andra FN-organ, liksom andra globala eller regionala organisationer har understrukt vikten av att prioritera åtgärder för minskat tobaksbruk i det globala utvecklingsarbetet. Länder måste vara lika målmedvetna i kampen mot tobaksepidemin som tobaksindustrin är när det gäller att främja den. Men nationella program för minskat tobaksbruk och mot icke smittsamma sjukdomar lider i många länder av otillräcklig bemanning och allvarlig brist på resurser.

**ATT MINSKA TOBAKSBRUKET ÄR VIKTIGT FÖR
ATT UPPNÅ VART OCH ETT AV MÅLEN FÖR
HÅLLBAR UTVECKLING!**

Källor

Ericksen M, Mackay J, Ross H. The Tobacco Atlas. Fourth Ed. American Cancer Society. Atlanta; 2012.

Folkhälsomyndigheten. Hälsa på lika villkor. Nationella folkhälsoenkäten. 2015.

Framework Convention Alliance, World Lung Foundation, The NCD Alliance & Campaign for Tobacco Free Kids. *Tobacco A Barrier to Sustainable Development*. 2015.

Jha P, Peto R. Global effect of smoking, of quitting and of taxing tobacco. The New England Journal of Medicine. 2014; 370(1): 60-68.

Ocean Conservancy. International Coastal Cleanup 2013 Report.

Socialstyrelsen. Registeruppgifter om tobaksrökningens skadeverkningar. Februari 2014. Nedladdad från

<http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/19371/2014-3-4.pdf>

World Health Organization. Global Status Report on Non-Communicable Diseases. Geneva: WHO; 2011.

WHO Framework Convention on Tobacco Control. Se: www.who.int/fctc.

World Health Organization. Systematic review of the link between tobacco and poverty. 2011. World Health Organization: Geneva. Nedladdad från: http://www.who.int/tobacco/publications/economics/syst_rev_tobacco_poverty/en/

World Health Organization (WHO). Women and tobacco. Bulletin of the World Health Organization 2010; 88:563-563. doi: 10.2471/BLT.10.080747.

Ocean Conservancy. International Coastal Cleanup 2013 Report.

World Health Organization (WHO). WHO Report on the global tobacco epidemic, 2008: The MPOWER package. Geneva: 2008. Nedladdad från:

<http://www.who.int/tobacco/mpower/2008/en/>

World Health Organization (WHO). WHO Report on the global tobacco epidemic, 2013: Enforcing bans on tobacco advertising, promotion and sponsorship. Geneva: 2013. Nedladdad från http://www.who.int/tobacco/global_report/2013/en/